Pleidooi voor een duurzame en transparante energiefactuur

De afgelopen maanden werden een aantal aanpassingen aan de energiefactuur doorgevoerd als antwoord op de snel stijgende energieprijzen. Echter is het niet alleen nodig dat de energiefactuur draagbaar blijft voor iedereen; de energiefactuur moet ook aanzetten tot investeringen die de energietransitie versterken. Dit is nu niet het geval.

Nu maken de vele heffingen, die in de elektriciteitsrekening zitten, stroom kunstmatig duurder dan fossiele brandstoffen, waarop er amper heffingen worden geheven. Dit onevenwicht ontmoedigt de elektrificatie, hoewel deze een belangrijke - en potentieel ook snelle - bijdrage levert aan het volledig klimaatneutraal maken van onze samenleving. Elektriciteit inzetten voor verwarming en vervoer is immers veel efficiënter dan het gebruik van fossiele brandstoffen omdat daar veel warmte bij verloren gaat. Energie in de vorm van stroom is ook gemakkelijker koolstofvrij te maken dan brandstoffen.

De elektriciteitsfactuur is vandaag, met al deze heffingen, ook te veel een belastingbrief geworden. Dat moet veranderen; **het moet opnieuw een factuur worden die de werkelijke kost van energie weerspiegelt.**

> ***Om die redenen vragen de organisaties en bedrijven, die dit pleidooi ondertekenen, de Vlaamse en federale overheden om de energiefactuur structureel te hervormen. De energiefactuur moet een hefboom zijn voor meer energiebesparing, meer hernieuwbare elektriciteit en warmte, kortom leiden naar meer duurzaamheid.***

Een structurele hervorming is nodig zodat de energiefactuur de energietransitie versnelt in plaats van belemmert. Volgens ons moet een duurzame en rechtvaardige energiefactuur aan volgende principes voldoen:

- **Wie minder verbruikt moet minder betalen,** om zo een zuinig gebruik van energie te stimuleren
- **Wie kiest voor milieuvriendelijke energie moet minder betalen,** om de kosten van klimaatverandering en milieuvervuiling te incorporeren en zo investeringen in hernieuwbare energie aan te moedigen

Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw
Tweekerkenstraat 47, B-1000 Brussel
+32 2 282 17 20 · info@bblv.be
BTW BE 0416 114 756
BANK BE34 8939 4407 4490 · BIC VDSPBE91

ODE
Koningsstraat 146
1000 Brussel
E info@ode.be
T 02 218 87 47
BTW BE 0458 610 951

- **Wie het net optimaal gebruikt moet minder betalen,** om het gebruik van energie buiten de piekmomenten te stimuleren

De hervorming kan op verschillende manieren doorgevoerd worden. Dat kan via het verschuiven van de heffingen op elektriciteit naar stookolie en aardgas; via een klimaattaksshift of via het overhevelen van de heffingen naar de algemene middelen.

Welke optie ook gekozen wordt, we vragen dat de hervorming

- **gestoeld is op een breed gedragen visie**
- **consequent wordt uitgevoerd volgens deze visie**
- **een zo laag mogelijke impact heeft op de energiefactuur en het best in één keer doorgevoerd wordt**
- **voldoende oog heeft voor de kwetsbare energieverbruiker**
- **garandeert dat voldoende middelen worden ingezameld voor de financiering van de energietransitie**

Onderbouwing van ons standpunt

De huidige energiefactuur zet niet aan tot duurzaamheid

Hoge lasten op elektriciteit belemmeren de energietransitie

In het verleden hebben de verschillende regeringen in ons land ervoor gekozen om via de elektriciteitsfactuur een groot deel van de kosten van de energietransitie te financieren. Zo draagt de eindconsument via de vele heffingen op distributie van stroom bij aan onder meer de ondersteuning van hernieuwbare energie, warmtekrachtkoppeling, energiebesparing en aan sociale correcties. Via de aardgas- of stookoliefactuur wordt er geen ondersteuning gegeven aan hernieuwbare energie en energie-efficiëntie, hoewel de premies voor energiebesparing - betaald via de elektriciteitsfactuur - vooral dienen om de kosten voor (vooralsnog vooral fossiele) verwarming te drukken.

Deze eenzijdige verzwaring van de elektriciteitsfactuur maakt de kost van elektriciteit artificieel hoog en **dat werkt een verdere elektrificatie tegen**. Nochtans levert elektrificatie een belangrijke - en potentieel ook snelle - bijdrage aan het volledig klimaatneutraal maken van onze samenleving. Het laat immers toe om met een minimum aan conversieverliezen hernieuwbare energie in te zetten in moeilijk te ontkoolstoffen sectoren zoals transport en gebouwenverwarming.

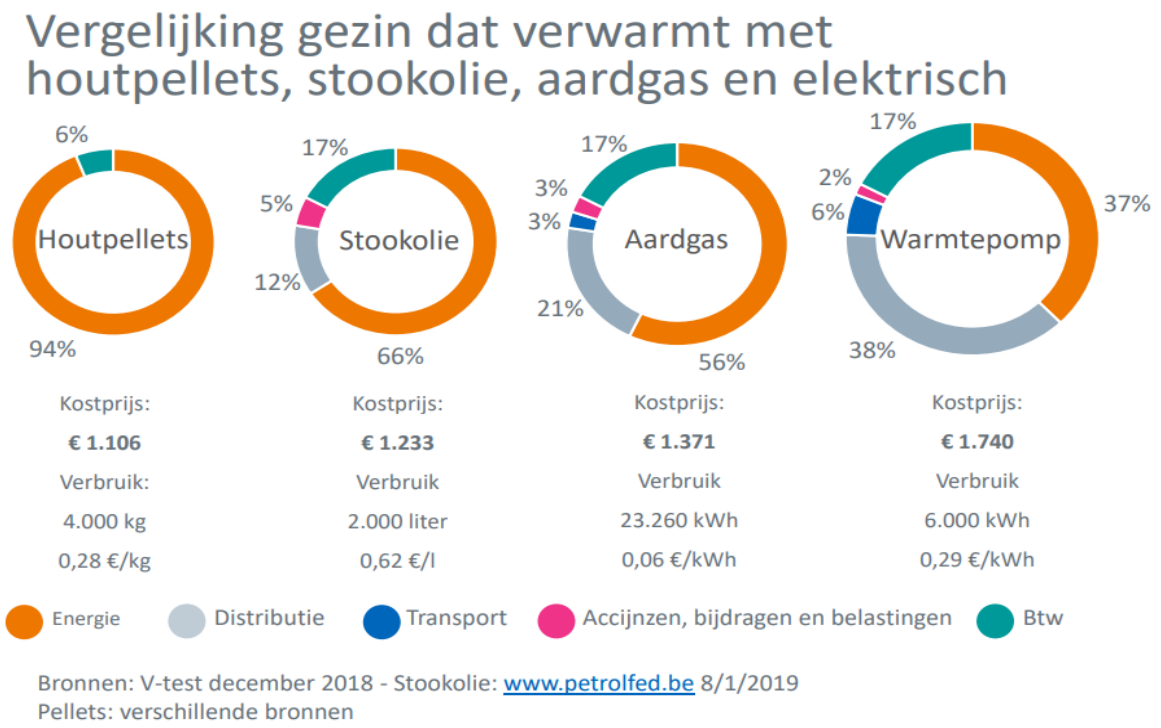

Zo is een warmtepomp een duurzamer alternatief t.o.v. een ketel op aardgas of stookolie. Toch kost het met de huidige tariefstructuren ongeveer de helft meer om een woning te verwarmen met een warmtepomp dan met een aardgasketel. De kost voor enkel de stroom is ongeveer dezelfde als voor enkel het aardgas, maar het zijn de vele toeslagen op de elektriciteitsfactuur die de financiële balans doen overhellen naar ketels op fossiele

brandstoffen - juist het tegenovergestelde dan we in het kader van de energietransitie beogen.

België spant de kroon

Een internationale vergelijking geeft aan dat **België kampioen is in het onevenwichtig belasten van elektriciteit en aardgas**. Hierdoor is de verhouding tussen de elektriciteitsprijs en de aardgasprijs voor huishoudens in België de hoogste van alle lidstaten van de Europese Unie.

Dat belemmert niet alleen de elektrificatie; een lage aardgas- en stookolieprijs maakt ook het isoleren van woningen en de ontwikkeling van warmtenetten met duurzame warmte minder interessant.

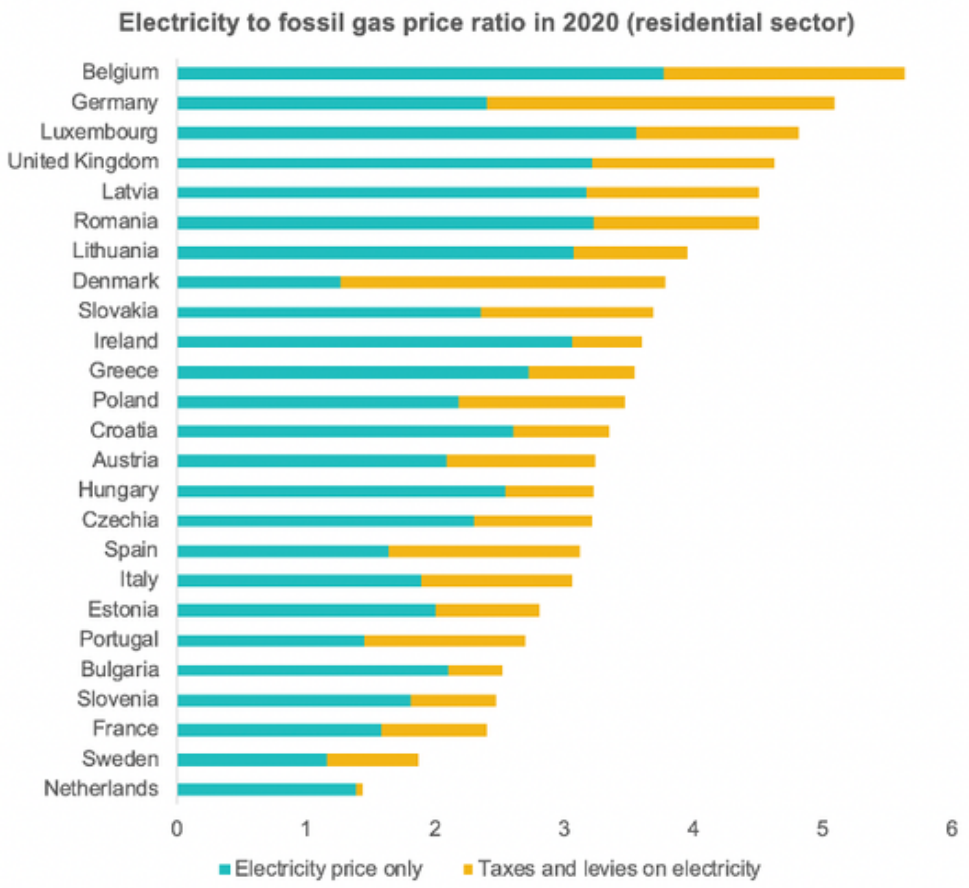

Bron: 4th Report on energy prices and costs, Europese Commissie

De energiekost is omgekeerd evenredig met externe kost

Elektriciteit, aardgas en stookolie dragen elk bij aan de klimaatverandering en de milieuverontreiniging. Dat doen ze in een verschillende mate. Om ze met elkaar te kunnen vergelijken berekent men voor elk van de verschillende energievectoren de zogenaamde externe kosten; dat zijn kosten die voortvloeien uit de impact van de energievector op mens en milieu.

Zo zijn de externe kosten van een stookolieketel hoger dan die van een aardgasketel omdat een stookolieketel meer fijnstof en CO_2 uitstoot voor dezelfde hoeveelheid geproduceerde warmte. De externe kost van beide types van ketels is op zijn beurt dan ook weer veel hoger dan deze van een warmtepomp, omdat deze laatste elektriciteit heel efficiënt omzet in warmte. Deze externe kosten kunnen nog verder gedrukt worden als de warmtepomp aangedreven wordt door met hernieuwbare bronnen opgewekte elektriciteit.

Toch zien we dat de technologie met de laagste externe kosten nu juist de duurste is.
Zo wordt milieuverontreiniging beloond in plaats van ontraden.

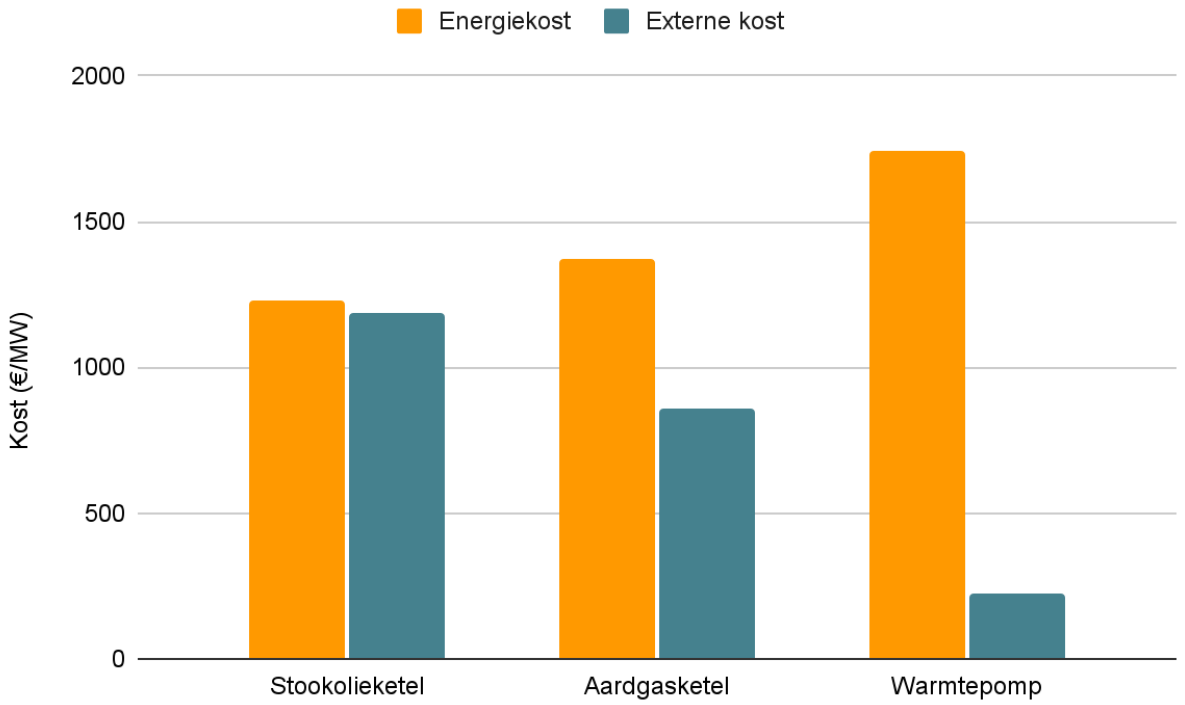

Bron externe kosten: EU studie 'Energy costs, taxes and the impact of government interventions on investments'

België laat de vervuiler niet betalen

Volgens het principe 'de vervuiler betaalt' moet degene die de verontreiniging veroorzaakt, ook opdraaien voor de kosten ervan. Dit kan door de externe kosten van energie mee op te nemen in de energiefactuur, ook internaliseren van externe kosten genoemd.

Helaas is ook hier België een slechte leerling in de Europese klas. Slechts 5% van de externe kosten maakt een onderdeel uit van de energiekost en dan nog via opgelegd Europees beleid (het systeem van verhandelbare emissierechten) i.p.v. door Belgische of regionale beleidsmaatregelen.

Dat is beduidend lager dan het Europees gemiddelde en ook de verhouding in de buurlanden, die 10% bedraagt.
In tegenstelling tot de meeste Europese landen laat België de vervuiler dus amper betalen voor de impact die hij veroorzaakt via zijn energieverbruik.

Principes van een duurzame en rechtvaardige energiefactuur

Met al deze heffingen is de elektriciteitsfactuur vandaag te veel een belastingbrief geworden. **Dat moet veranderen**; het moet opnieuw een factuur voor energie worden - een factuur die de werkelijke kost van energie weerspiegelt.

Wie minder verbruikt moet minder betalen

De beste manier om de **energieconsument** te **responsabiliseren** en aan te moedigen om zuinig om te springen met energie is door de kost ervan te laten afhangen van de hoeveelheid die de energieconsument ook effectief verbruikt.

De component die de kost weerspiegelt voor puur de stroom of de brandstof, moet dus de basis vormen van de energiefactuur.

Wie kiest voor milieuvriendelijke energie moet minder betalen

Kosten van milieuverontreiniging en klimaatverandering moeten een deel uitmaken van de energiefactuur, in plaats dat ze afgewenteld worden op de maatschappij. Dat is in lijn met het principe '**de vervuiler betaalt**' en stelt de energieverbruiker voor zijn verantwoordelijkheid.

De energiekost moet mee bepaald worden op basis van de uitstoot van CO_2 en methaan over de hele keten.

De middelen die op die manier verzameld worden moeten aangewend worden om de druk op milieu, klimaat en volksgezondheid te verlagen en om sociale correcties door te voeren.

Wie het net optimaal gebruikt moet minder betalen

Er is een net nodig om stroom, aardgas of warmte tot bij de eindconsument te brengen en het is logisch dat de eindconsument betaalt voor het gebruik ervan. In het verleden heeft België een sterk elektriciteits- en aardgasnet uitgebouwd, dat iedereen op elk moment van energie kan voorzien.

Maar de energietransitie leidt tot een ander gebruik van het net. Vroeger diende het net om stroom enkel van grote centrales naar de consumenten te laten stromen. Nu tal van consumenten zelf een producent zijn geworden, stroomt de stroom ook in omgekeerde richting. Daarenboven neemt de stroom door de digitalisering en de uitrol van warmtepompen en elektrische voertuigen in omvang nog toe. Op sommige plaatsen bereikt het bestaande net hierdoor stilaan al de grens van zijn capaciteit.

Netversterking dringt zich dus op, maar die dure investeringen kunnen uitgesteld worden als het huidig net efficiënt gebruikt wordt. Dat kan onder meer door het elektriciteitsverbruik

beter te spreiden in de tijd. Om de eindconsument hiertoe aan te zetten, **moet de drukte op het net een weerslag hebben op de prijs van de stroom die hij dan afneemt**.

Maar de eindconsument kan of wil ook niet altijd de stroomprijs in de gaten houden, dus is het nodig om de eindconsument hierbij te ontzorgen. Dit kan door het net en huishoudtoestellen slim te maken zodat de toestellen zelf het goedkoopste moment kiezen om aan te springen, zonder dat de consument aan comfort inboet.

Maak werk van een duurzame en rechtvaardige hervorming van de energiefactuur

Verschillende opties om de energiefactuur te hervormen

Optie 1: Verschuif lasten van elektriciteit naar aardgas en stookolie. Vermijd een shift naar houtstook

Een eerste optie om de energiefactuur te hervormen is door de heffingen, die nu in hoofdzaak op elektriciteit geheven worden, te verdelen over alle energiedragers.

Als al die heffingen evenredig verdeeld zouden worden over elektriciteit, aardgas en stookolie, dan zien we de energiekost voor een gemiddeld gezin met een warmtepomp gevoelig dalen. De kost om te verwarmen met aardgas en stookolie stijgt wel, maar terzelfdertijd daalt de factuur voor elektriciteit voor alle Vlamingen, waardoor de totale energiekost voor een gemiddeld gezin met een aardgas- of stookolieketel slechts beperkt toeneemt.

Het in rekening brengen van de CO_2-uitstoot, maakt de energiefactuur voor het gezin met de warmtepomp nog goedkoper. De warmtepomp kan zelf concurreren met een aardgasketel en is gevoelig goedkoper dan een stookolieketel. De keerzijde is wel dat de energiefactuur voor de gezinnen met aardgas- en stookolieketel met resp. 50 en 150€ per jaar toeneemt. Hierdoor bestaat het risico dat die gezinnen meer zullen inzetten op verwarmen met hout. Om dat tegen te gaan zijn extra maatregelen nodig, zoals het opleggen van normen aan kachels en het hard inzetten op energiebesparing en het begeleiden van kwetsbare groepen.

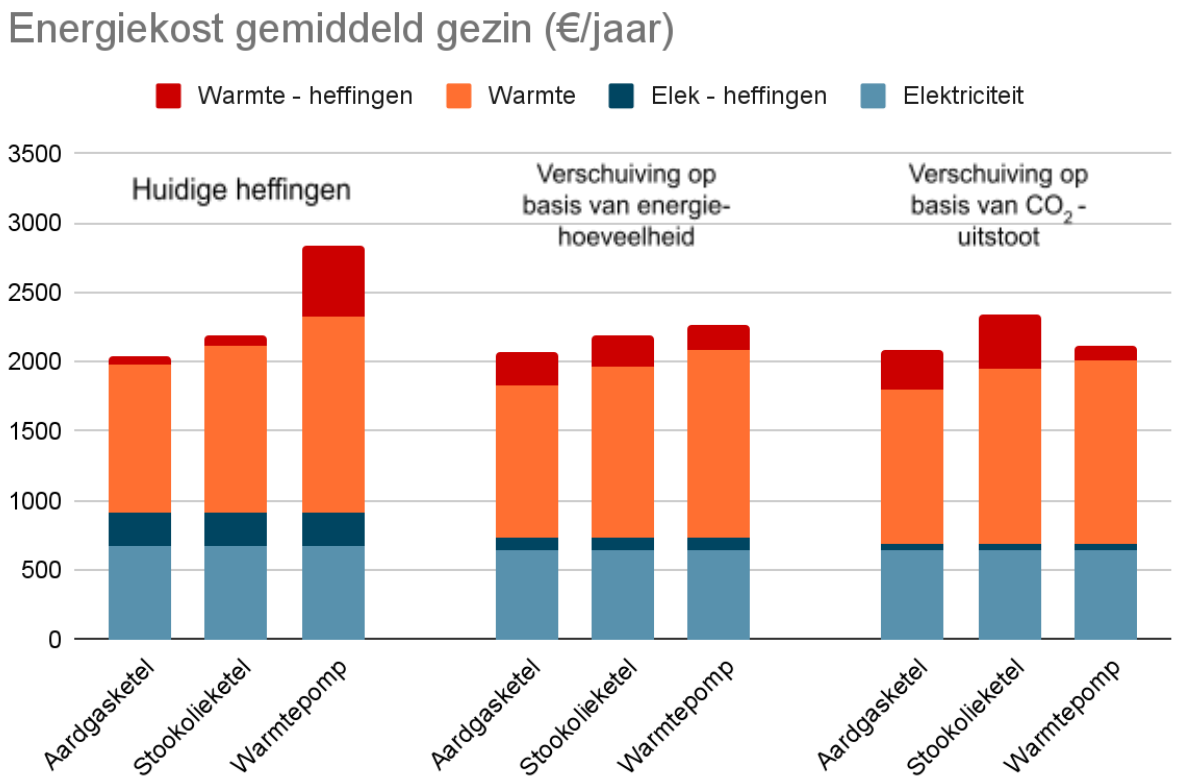

Bron: Eigen berekeningen

Deze eenvoudige vingeroefening toont alvast aan dat een lastenverschuiving de scheeftrekking tussen steeds groener wordende elektriciteit en fossiele brandstoffen kan rechttrekken zonder dat globale energiekost voor gezinnen gevoelig stijgt.

Dit vergt wel - gezien de bevoegdheidsverdeling in dit land - een nauwe samenwerking tussen de gewesten en het federale niveau. Echter, doordat de totale som aan heffingen gelijk blijft, heeft de lastenverschuiving geen impact op de openbare budgetten. Ook de totale som aan BTW blijft gelijk, waardoor ook de federale overheid geen inkomsten misloopt.

Er moet wel over gewaakt worden dat het verschuiven van lasten op aardgas en stookolie niet de deur openzet tot massale houtstook. Het verbranden van hout - zeker in oude, inefficiënte kachels - leidt tot een significante uitstoot van fijn stof. Terzelfdertijd is de houtmarkt zeer fragmentarisch, waardoor het moeilijk is om ook lasten te verschuiven op hout. Een strenge normering van de verbrandingsinstallaties is dan ook nodig om de milieueffecten van houtstook in te perken.

Optie 2: klimaattaksshift

In deze optie vervangt een klimaattaks de heffingen. Een klimaattaks kan geleidelijk ingevoerd worden, maar het moet wel een vervanging blijven: elke stijging van de klimaattaks moet gepaard gaan met een evenredige daling van de heffingen op energie.

Het vervangen van de heffingen door een klimaattaks zal in principe tot gelijkaardige

verschuivingen leiden als het verdelen van de heffingen op basis van de CO_2-inhoud van elektriciteit, aardgas en stookolie.

Het is wel belangrijk dat de inkomsten van deze klimaattaks gebruikt worden om de energietransitie te financieren. Dat geld moet dus dienen om investeringen in energiebesparing, hernieuwbare energie, vraagsturing en energieopslag aantrekkelijker te maken.

Deze optie vergt - meer nog dan de vorige optie - een nauwe samenwerking tussen de gewesten. Ook ligt het invoeren van een taks, ook bij gelijkblijvende belastingdruk bij burgers en bedrijven, politiek gevoelig. Daarom pleiten we voor een stapsgewijze invoering, waarbij stelselmatig steeds meer heffingen vervangen worden door een klimaattaks.

Optie 3: Verschuiving naar de algemene middelen

Een derde optie om de energiefactuur te hervormen is door de heffingen over te hevelen naar de algemene middelen. Zo zullen bijvoorbeeld de kosten voor het onderhoud van de openbare verlichting in 2022 verdwijnen uit de elektriciteitsfactuur. Die kost zal dan gedragen worden door de lokale besturen.

De kosten voor het onderhoud van de openbare verlichting zijn nog gering; het overhevelen van alle heffingen echter heeft een significante impact op de openbare budgetten. Om de openbare financiën in evenwicht te houden zullen de belastingen verhoogd moeten worden, terwijl terzelfdertijd alle energierekeningen zullen dalen. Het is dan ook belangrijk dat voor de verschillende bevolkingsgroepen de stijging van de belasting gelijke tred houdt met de daling van de energiefactuur. Zeker de impact op de sociaal zwakkere burgers moet hierbij goed in de gaten worden gehouden en waar nodig gecorrigeerd.

Wees consistent in de hervormingen

Bij elke hervorming zijn er mensen die erbij winnen, maar ook een aantal die erbij verliezen. Vaak wordt veel aandacht geschonken aan de verliezers en onder hun druk worden soms noodzakelijke hervormingen niet doorgevoerd.

Ook bij de hervorming van de energiefactuur kan dit gebeuren, zeker als de hervorming stapsgewijs aangepakt wordt. Daarom pleiten we ervoor om de heffingen zo veel als mogelijk terzelfdertijd te hervormen. Op die manier wordt vermeden dat te veel energieverbruikers geconfronteerd worden met een prijsstijging door een eerste partiële hervorming, ook al wordt dit ruimschoots gecompenseerd door een eventuele volgende partiële hervorming. Het gezamenlijk hervormen van verschillende componenten moet dus de weerstand tegen de noodzakelijke hervorming van de energiefactuur verzachten.

De verschillende betrokken overheden van ons land dienen een gezamenlijke visie uit te bouwen over de hervorming van de energiefactuur en een doordacht stappenplan uit te werken. Bij elke stap moet de mogelijke impact op de verschillende segmenten van de energieverbruikers in kaart gebracht worden.

Zorg voor een rechtvaardige hervorming

De hervorming van de energiefactuur moet in het bijzonder oog hebben voor de impact op de kwetsbare energieconsument. De mogelijke impact van elke hervorming moet op voorhand nauwkeurig worden ingeschat.

Als een stijging van de energiekost zich zou voordoen, moeten flankerende maatregelen die impact milderen. Maatregelen, die het energieverbruik structureel doen dalen zonder in te boeten op het comfort, genieten de voorkeur.

Casi

Lastenverschuiving in Nederland

Nederland is bezig met het verschuiven van de lasten van elektriciteit naar aardgas. De belasting op aardgas wordt tegen 2026 met 43% verhoogd t.o.v. het niveau van 2019, terwijl deze op elektriciteit wordt verminderd. Deze lastenverschuiving kadert in het aardgasvrij maken van Nederland.

Bijkomend is er een verschuiving tussen wie moet bijdragen voor de ondersteuning aan duurzame energie. Thans dragen huishoudens de helft bij en bedrijven de andere helft. Tegen 2030 verschuift deze verhouding naar een derde bij te dragen door huishoudens en twee derde door bedrijven.

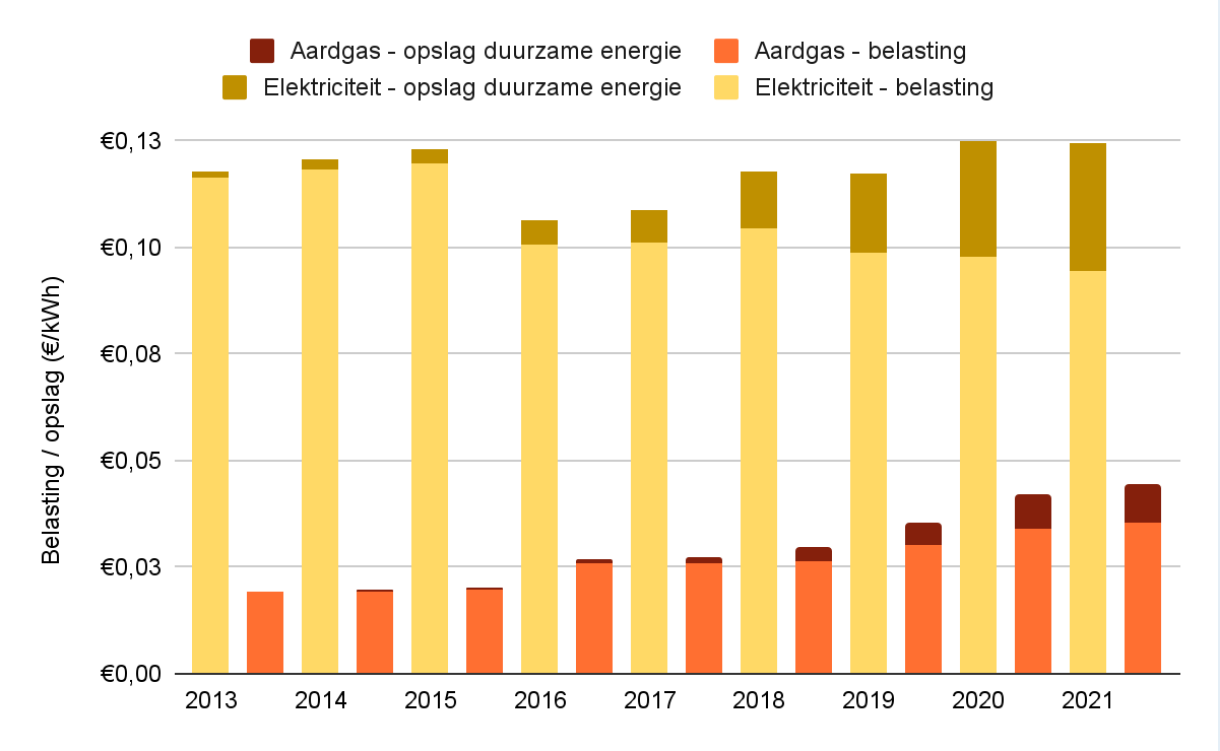

Bronnen: Klimaatakkoord, Den Haag, 28 juni 2019; Belastingdienst Nederland - Tabellen tarieven milieubelastingen

Denemarken

Denemarken heeft het hoogste consumptietaks op elektriciteit in de ganse EU. Omdat stroom steeds groener wordt, heeft het Deense Parlement beslist om het gebruik van elektriciteit voor gebouwenverwarming te stimuleren. Daarom voert Denemarken een geleidelijke daling van taks op elektriciteit in, van 0,91 DKK/kWh in 2018 naar 0,77 DDK/kWh in 2025. Om het gebruik van elektriciteit voor verwarming verder aantrekkelijk te maken wordt de taks voor elektriciteit voor verwarming verder gereduceerd tot 0,15 DKK/kWh vanaf 2021.

Door deze aanpassing wordt elektrisch verwarmen lager belast dan verwarmen met fossiele brandstoffen. Dit moet een stimulans geven aan warmtepompen. Ook de aanvoer van restwarmte van bedrijven wordt zo aantrekkelijker.

Verder heeft Denemarken een speciale taskforce in het leven geroepen om na te gaan hoe de tariefstructuren en belastingen op energie verder aangepast kunnen worden om ook vraagsturing en een flexibel gebruik van energie een boost te geven.

Bron: Nationaal Energie- en Klimaatplan van Denemarken, 2019

Ondertekenaars van dit pleidooi

2Valorise	**Futech**
AG Energiehuis - namens de volledige raad van bestuur	**Geoservices BV**
Agoria	**GeoTherma**
Aleo Solar	**Giacomini**
AMBRAVA NV	**GPC Europe**
Antea Belgium	**Greenpeace**
ASTER CV	**GSE INTEGRATION**
ATTB	**Helexia**
Beauvent CV	**Hernitec**
Bosch Thermotechnology	**HerniTec BV**
Boydens engineering - part of Sweco	**Hysopt**
Bulex	**IFTECH**
Caleffi International NV	**Ingenium**
Carbomat	**Invento-Energy**
Cast4All	**IVM**
Clean Energy Innovative Projects	**Izen**
Daikin Belgium	**Jaga NV**
Desauw NV	**Kelvin Solutions**
DKG Boringen	**Klimaatpunt Pajottenland & Zennevallei**
DuCoop	Filip Jorissen**, KU Leuven**
Ecopower	Prof Lieve Helsen**, KULeuven-EnergyVille**
Encon	Lucas Verleyen**, KU Leuven**
Eneco	**Latus**
EnerSys Belgium BV	**Luminus**
ENGIE Electrabel	**Mitsubishi Electric Europe BV**
EQUANS	**Nathan Systems NV**
Exergie	**NIBE Energietechniek**
Fabricom NV	**Perpetum Energy BV**
Flux50	**Pixii**

PROJECT ZERO	**Thermiek CVBA**
Pulsar Power	**ThermoVault**
REScoop	Margot De Pauw**, Thomas More**
Samenlevingsopbouw	Lien Mertens**, Thomas More**
Solarclarity	Nickey Van den Bulck**, Thomas More**
Solora BV	Prof Johan Albrecht**, UGent**
STG	**Vaillant**
STIEBEL ELTRON	**Vleemo**
Svea Solar Belgium	**VOLTA VZW**
Techlink	**Watts Benelux**
TERRENDIS NV	**WWF**
Testaankoop	**Zero Emission Solutions**
Thercon NV	